

ATT ÖVERBRYGGA DEN DIGITALA KLYFTAN GENOM OMOVÄNT MENTORSKAP

Utveckla en hållbar modell och insikter
Riktlinjer för implementering

Vilnius (Litauen), 2024

"Bridging the Digital Exclusion through Intergenerational Exchange" är ett nytt initiativ finansierat genom Nordiska ministerrådet i Litauen. Projektet ska utveckla, testa och skala upp ett mentorskap för unga och äldre i Litauen och de nordiska länderna. Det syftar till att överbrygga generationsklyftan genom att ge unga människor möjlighet att vara mentorer för seniorer, främja digital kompetensutveckling och samarbete mellan generationerna.

Projektets varaktighet: september 2023 - mars 2025.

Projektpartner: Association "Langas į ateitį" (Lead Partner, Litauen), Nordic Adult Learning Network (Finland) och IT-Guide (Sverige).

Denna publikation har tagits fram med ekonomiskt stöd från Nordiska ministerrådet. Innehållet i denna publikation är ensamansvaret för samordnarna för detta projekt och återspeglar inte nödvändigtvis Nordiska ministerrådets åsikter eller policy.

Detta arbete är föremål för Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International Public License.

© Algimantas Merkys, Rita Šukytė, 2024

© Association "Fönster mot framtiden", 2024

Innehållsförteckning

Inledning	5
Översikt över den sociala och juridiska miljön	8
Volontärarbete i Litauen	
Erfarenhet av volontärverksamhet i litauiska skolor	8
Intressenter: erfarenheter och förväntningar	11
Litauiska organisationer	
Seniororganisationer	11
Eventuella arrangörer av volontärer	12
Nordiska projekt	
Anmärkningsvärda projekt i Finland	13
Anmärkningsvärda projekt i Sverige	13-14
Aktivitetsmodeller: Analys och tillämpning	
Samhällsmodellen	15
Genomförandeplan	17
Samråd med skolor	18
Samråd med bibliotek	19
Samråd med seniorföreningar	19
Organisationsmodell	20
Genomförandeplan	20
Beredskap för frivilligorganisationer	21
Rekommendationer och läromedel	
Rekommendationer och självlärande material för volontärer	22
Rekommendationer för institutioner	22
Insikter från pilotprojekt i Litauen	23-24

Detta dokument beskriver metodiken för att överbrygga den digitala klyftan genom ska möten mellan generationer som kan dela sina erfarenheter, men med fokus på att engagera ungdomar för att vara mentorer genom att lära ut digital kompetens till äldre. Initiativet riktar sig till olika aktörer, såsom skolor, bibliotek och seniora organisationer. Metoden erbjuder ett strukturerat tillvägagångssätt för att implementera en mentorskapsverksamhet som förbättrar den digitala kunskapen bland seniorer.

Projektet betonar samarbete mellan unga och äldre vuxna, vilket främjar ett starkare gemenskap samtidigt som det löser det växande behovet av digital integration i en teknikdriven värld.

Modellen ger steg-för-steg vägledning om hur man integrerar dessa mentorskapsverksamhet i den ordinarie verksamheten. Den innehåller rekommendationer om planering, organisering och genomförande av initiativet, skräddarsytt för olika typer av institutioner, och uppmuntrar samarbete med lokala partners för att säkerställa effektivt genomförande och hållbarhet. Dessutom lyfter metoden fram fördelarna för deltagande organisationer, ungdomar och seniorer, med fokus på långsiktigt samhällsengagemang och utveckling av ledarskap och digitala färdigheter för ungdomar.

Nyckelresultat för projektet inkluderar förbättrad digital kunskap bland seniorer, stärkta förbindelser mellan generationerna och ökat socialt och medborgerligt deltagande. Initiativet främjar också utvecklingen av ungdomsledarskap genom praktiska erfarenheter.

Introduktion

"Utveckla digitala färdigheter genom att dela erfarenheter mellan generationerna"

I dagens snabbt föränderliga digitala värld blir förmågan att använda tekniken allt viktigare i vardagen. Många offentliga tjänster levereras nu enbart online och många fler digitaliseras. Men alla medborgare har inte samma tillgång och kompetens att använda dem. Det är många som av olika anledningar inte deltar i det digitala livet. Det är därför en jämställdhetsfråga att försöka göra övergången till digitala tjänster så smidig som möjligt för så många som möjligt. Statistik visar att det finns många äldre som av en eller annan anledning inte kommer in i den digitala sfären och kan använda alla nya tjänster.

För att tackla denna utmaning föreslår vi att involvera samhälle och organisationer genom att främja kommunikation och volontärarbete mellan generationerna, genom att använda unga volontärer för att hjälpa seniorer att skaffa sig de digitala färdigheter de behöver. Tanken bakom detta tillvägagångssätt är att många unga människor har kunskaper i den digitala världen, och därmed har möjlighet att bli utmärkta mentorer och rådgivare för äldre. Sådana aktiviteter kommer inte bara att hjälpa seniorer att bli mer digitala, utan också främja kommunikation och förståelse mellan generationerna, vilket kan stärka gemenskapen. Förbättrade digitala färdigheter, och i synnerhet digitalt självförtroende, kommer att hjälpa seniorer att få tillgång till tjänster, kunna kommunicera med nära och kära, och engagera sig i olika aktiviteter inom sina intresseområden.

Volontärer som kan och vill hjälpa äldre kan uppmuntras på olika sätt. Först och främst är det ett utmärkt tillfälle för personlig utveckling - de kan lära sig nya färdigheter, särskilt de som handlar om kommunikation och utbildning. Erfarenheterna kommer att vara användbara för deras framtida karriär och en värdefull merit på sitt CV. Dessutom kan interaktion med äldre ge dem möjlighet att höra intressanta livshistorier och lära av äldre generationers erfarenheter. Volontärerna kan få uppmuntran och feedback och därmed känna sig mer värdefulla och därmed bidra till samhällets välbefinnande. Skolor och andra organisationer kan premiera volontärernas insatser genom att ge intyg och även inkludera socialt medborgarskapsarbete i sin läroplan.

Skolor kan ge ett betydande bidrag till hållbarheten i denna modell. Till exempel kan de integrera volontärarbete i sin läroplan genom att uppmuntra eleverna att delta i projekt som gynnar samhället. Det är också möjligt att anordna mentorprogram för äldre elever för att få erfarenhet av volontärarbete och i samarbete med lokala organisationer ge eleverna möjlighet att delta i volontärverksamhet.

Möten mellan seniorer och volontärer kan äga rum i lokaler som är öppna för allmänheten med nödvändig digital infrastruktur (datorer, offentligt Wi-Fi, etc.). Denna miljö erbjuder både trygghet för volontärer och en trygg plats för mötet med personal som kan ge stöd genom att registrera närvaro, besökstider och marknadsföring. Kommunala folkbibliotek är en bra plats i detta avseende, liksom vuxenutbildningsinstitutioner och universitet (för universitetsstudenterna), bygdegårdar eller andra platser som kan skapa en bra lärandemiljö.

Folkbibliotek är ofta centrum för samhällsengagemang, där de äldre känner sig bekväma och trygga. De har också den nödvändiga infrastrukturen och de resurser som krävs för att erbjuda konsultationer om digital kunskap eftersom många av dem är utrustade med datorer, internet och annan teknik som är nödvändig för lärande. Biblioteken har också utbildad personal som kan hjälpa till att samordna volontärverksamheten och ge stöd till både volontärer och seniorer.

En annan viktig aspekt är bibliotekens tillgänglighet. De är ofta centralt belägna och lättillgängliga med kollektivtrafik. Detta är särskilt viktigt för seniorer som kan ha begränsad rörlighet eller har andra utmaningar.

Slutligen är biblioteken platser där livslångt lärande uppmuntras. De betraktas redan som centra för utbildning och information, så det är naturligt att de också kan bli nav för digital kunskap och som kan erbjuda de mentorskapsverksamhet som beskrivs i denna modell. Denna miljö främjar lärande och kommunikation, så att seniorer å ena sidan kan känna sig motiverade och stöttade, och volontärer å andra sidan kan känna sig användbara och värderade.

Rådgivning för äldre kan också utföras av frivilligorganisationer, vid sidan av tillhandahållandet av vanliga sociala tjänster och hembesök, lokala ungdomsorganisationer, studenter och unga yrkesverksamma från socialt ansvarstagande företag.

I följande del stöds de två handlingsmodellerna på olika sätt och rekommendationer för deras genomförande föreslås för att ta itu med frågan på gemenskapsnivå, främja kommunikation mellan generationer och volontärarbete.

Översikt över den sociala och juridiska miljön

Volontärarbete i Litauen

Volontärarbete i Litauen är öppet för alla som är 14 år och äldre i alla ideella organisationer, enligt lagen om frivillig verksamhet i Republiken Litauen (XI-1500).

Alla ideella organisationer kan underteckna ett bilateralt volontäravtal och rekrytera volontärer. Varje organisation förutser behovet av volontärer och motsvarande profil, och under ett fysiskt möte diskuteras båda sidors förväntningar: uppgifter, omfattning av aktiviteter, schema, kommunikation, matchning av båda parterers förmåga.

Volontärer kan självständigt hitta en intresseorganisation i den dedikerade databasen och kontakta organisationen direkt eller Volontärtjänstorganisationen (VSO) i sitt län eller kommun.

Volontärarbete kan ta sig många former – nationellt och internationellt volontärarbete, kort- och långtidsvolontärarbete. Varje form har sina egna fördelar, så det är viktigt att inte välja bara ett ämne utan också en form som passar volontärens behov. Volontärtjänstprogram är öppna för litauiska medborgare som är 14 år och äldre. Personer under 18 år kan ställa upp som volontärer om deras juridiska ombud inte motsätter sig. Volontärer måste följa värdorganisationens regler och förbereda sig ordentligt för det specifika uppdraget. Värdorganisationen åtar sig ansvaret att förklara reglerna, utbilda volontärerna i aktiviteten och förse dem med de verktyg de behöver för att genomföra aktiviteten.

I juli 2024 trädde en uppdaterad lag i kraft om frivilligverksamhet Litauen, som definierar den samordnande organisationen (vanligtvis en icke-statlig) verksamhet och skiljer mellan kortsiktigt och långsiktigt volontärarbete.

Ungdoms frivilligtjänst

Youth Voluntary Service (YVS) är ett intensivt 6-månaders program för ungdomar mellan 14 och 29 år, där ungdomar arbetar som volontär minst 35 timmar i månaden på en valfri ackrediterad värdorganisation. Volontärer träffar regelbundet sin tilldelade handledare och lär sig att övervinna svårigheter. JST-programmet erbjuder möjligheten att inte bara upptäcka en aktivitet de gillar, utan också att lära känna sig själv bättre och utveckla allmänna kompetenser.

Organisationen förbinder sig till ett 40-timmars volontärschema per månad som matchar volontärens kompetens och är meningsfullt för båda parter. En handledare tilldelas volontären för att utbilda, utveckla och stödja honom/henne under tjänsten.

Deltagande i JST-programmet (6 månader) ger 0,25 ingångspoäng till litauiska högre utbildningsinstitutioner och räknas som medborgerliga och sociala aktiviteter i skolor.

Europeiska solidaritetskåren

European Solidarity Corps är ett EU-finansierat program som syftar till att ge unga människor möjligheter att utveckla sig själva genom att hjälpa andra. Den är öppen för alla ungdomar mellan 18 och 30 år.

Mer information: <https://www.solidarumokorpusas.lt/>.

Erfarenheter av volontärarbete i skolor i Litauen

Från och med läsåret 2017-2018 innehåller grund- och gymnasieskolans allmänna läroplan obligatoriska praktiska socio-medborgerliga aktiviteter, som mäts i timmar.

Sociala och medborgerliga aktiviteter är obligatoriska för elever på grundutbildningen, med minst 10 timmar per läsår beroende på betyg. Skolor kan tilldela fler timmar utifrån elevernas ålder.

För läsåret 2023-2024 måste elever i årskurserna 6, 8 och 10 slutföra minst 10 timmar, medan elever i årskurserna 5, 7 och 9 måste genomföra minst 20 timmar. Från 2024-2025 kommer alla elever i årskurs 5-10 att behöva minst 20 timmar. Gymnasieelever ska genomföra minst 70 timmar under två år. Dessa aktiviteter bör registreras och kan utföras individuellt eller i grupp, ofta i samarbete med föreningar eller lokala myndigheter. Volontäruppdrag med intyg, kan också räknas in.

Den allmänna läroplanen för grund- och gymnasieskolor innehåller specifika socio-medborgerliga aktiviteter som är utformade för att utveckla elevernas kompetens genom praktiska aktiviteter. Dessa inkluderar medborgerligt engagemang, som utvecklar beslutsfattande färdigheter och motivation att delta i skola och lokala samhällsaktiviteter;

samhällskunskap implementeras genom praktiska eller projektbaserade aktiviteter i samarbete med olika barn- och ungdomsorganisationer, intresseorganisationer samt statliga och lokala myndigheter; medie- och informationskompetens; och sociala/välgörande aktiviteter syftar till att utveckla värderingarna respekt, omtanke om och hjälpa andra.

Elever registrerar rutinmässigt timmarna av sociala och medborgarliga aktiviteter de har genomfört genom att fylla i ett särskilt formulär. Det är dock endast ett fåtal elever som utvärderar sitt uppdrag genom att skriva utvärderingar, reflektioner eller genom att föra kompetensjournal. Elever brukar följa lärarnas rekommendationer om vilka aktiviteter de ska genomföra, och de brukar också välja sina egna aktiviteter från en lista som tillhandahålls eller att förlita sig på ämneslärarens rekommendationer. Vanligtvis är valet av aktiviteter skolbaserat, även om det nu kan krävas extra aktiviteter inom de tre områdena socialt medborgarskap. Elever i storstäder är mer benägna än andra att välja aktiviteter utanför skolan, eftersom det saknas aktiviteter utanför skolan på mindre orter.

Det är handledaren som samordnar verksamheten inom det socio-medborgarlig området, eller annan person som är utsedd av skolchefen. Deras roll är att hjälpa eleven att planera och utvärdera sitt uppdrag och, om den social-medborgarliga verksamheten bedrivs utanför skolan, hålla kontakt med företrädare för organisationerna och följa upp elevernas aktiviteter.

För närvarande finns det 795 allmänna läroanstalter i Litauen (exklusive grundskolor).

Källor ned som ger ytterligare information, endast på litauiska:

- Information om volontärarbete för dem som arbetar i organisationer, inklusive möjligheter och fördelar med att engagera sig i volontärarbete.
[Länk: Volontärarbete - Volontärarbete](#)
- En guide för ungdomar som är intresserade av volontärarbete, ger resurser, möjligheter och insikter om hur man kan engagera sig.
[Länk: Information för ungdomar – Volontärarbete](#)
- Detaljer om ungdomsvolontärprogrammet i Litauen, inklusive steg för att delta och fördelarna för unga volontärer.
[Länk: Ungdomsfrivilligtjänst](#)
- En analys av olika volontärmodeller över hela Europa, som utforskar bästa praxis och trender inom frivilligt engagemang.
[Länk: Analys av volontärmodeller i Europa \(2011\)](#)
- Den officiella rättsliga ramen som reglerar frivillig verksamhet i Litauen, som beskriver rättigheter, skyldigheter och förfaranden.
[Länk: Lagen om frivillig verksamhet i Republiken Litauen](#)

- Ett statligt godkänt nationellt program som främjar volontärarbete i Litauen, inklusive strategiska mål och genomförandemetoder.
[Länk: Nationellt volontärprogram \(2013\)](#)
- En rapport som ger en djupgående titt på tillståndet för volontärarbete i Litauen, inklusive statistik, utmaningar och möjligheter.
[Länk: Översikt över volontärarbete i Litauen \(2012\)](#)
- En omfattande guide för organisationer om hur man hanterar och arbetar effektivt med volontärer.
[Länk: Kurapkaitienė N. "Fundamentals of Working with Volunteers"](#)
- En rapport som beskriver erfarenheterna av skolor och elever i Litauen som engagerar sig i praktiska sociala och medborgerliga aktiviteter.
[Länk: Social och samhällsutbildning genom praktiska aktiviteter: Skolors och studenters erfarenheter](#)
- Metodiska rekommendationer för att organisera och genomföra sociala aktiviteter i skolor, utformade för att öka socialt och medborgerligt engagemang.
[Länk: Social Activity Methodological Recommendations](#)

Intressenter: erfarenheter och förväntningar

Under genomförandet av initiativet hölls möten med organisationer från Litauen och partnerländer för att dela med sig av sina erfarenheter och förväntningar.

Litauiska organisationer

Pensionärsorganisationer

En av de viktigaste organisationerna i Litauen för äldre som vill lära sig och utvecklas är Lithuanian Third Age University. Det finns mer än 50 universitet i "tredje åldern" i Litauen, som är ganska olika. Vissa universitet är knutna till utbildningscenter i regionerna och i många fall samarbetar de med skolor. De är förenade av National Association of Third Age Universities (TAU).

Representanter för Medardas Čobotas University of the Third Age och Kaunas University of the Third Age anser att ungdomar kan erbjuda vägledning, instruktioner och praktisk träning av appar, sociala nätverk, andra onlinetjänster etc. Seniorer måste introduceras till tillgängliga ämnen så att de vet vilka frågor som kan besvaras och vilken hjälp de kan få. Alla ämnen är inte relevanta för båda sidor. Kaunas TAU och Medardas Čobotas TAU har sedan

ett år tillbaka en IT-supportmodell för akuta behov, där den som vill ha IT-support registrerar sig och får den sedan via telefon eller på plats vid en dator.

Medardas Čobotas University of the Third Age (MČTAU), tillsammans med partners från Finland, Sverige och Norge, genomförde ett projekt som resulterade i en uppsättning praxis för digitala färdighetsträningsprogram som kan bidra till att förbättra den digitala kompetensen hos seniorer i Norden och Baltiska länder (läs mer om det här (tau.asociacija.lt)).

Eventuella arrangörer av volontärer

Den litauiska föreningen för kommunala folkbibliotek förenar 60 offentliga bibliotek i alla kommuner i landet. Folkbibliotekens erfarenhet av att involvera lokala ungdomar i volontärarbete på bibliotek varierar, men alla är verksamma inom detta område. Vissa bibliotek har öppna ungdomsgårdar där även volontärer arbetar. Bibliotekets personal ger digitala råd till äldre vid behov. Biblioteken skulle också vara villiga att engagera sig i initiativets verksamhet om fördelarna för biblioteken är tydliga.

Litauens Röda Korset är en av de viktigaste humanitära icke-statliga organisationerna som kompletterar det arbete som utförs av staten, med ett starkt fokus på vård av ensamma äldre. Röda Korsets volontärer i alla åldrar arbetar i 16 grenar som täcker alla 60 kommuner i Litauen. I vissa områden finns det seniorklubbar som anordnas av Litauens Röda Kors och ett seniorhjälpprogram. Volontärer besöker även äldre i hemmet. Konsultmetoden för digital kompetens kan vara användbar i seniorklubbar, där volontärer kan ge IT-lektioner, såväl som vid hembesök hos seniorer under programmet "Varma besök".

Verksamheten vid Byrån för ungdomsfrågor i Litauen riktar sig till ledare och organisationer som arbetar med ungdomar, och den samordnar ungdomsvolontärtjänstprogrammet. Det består av totalt 240 timmar volontärarbete under en period av 6 månader. Varje ung person har en handledare som de träffas med varje månad för att diskutera sitt lärande, förståelse och förbättrade allmänna kompetenser. Handledaren kommer från värdorganisationen och ansvarar även för att planera verksamheten. Cirka 1000 ungdomar per år deltar i programmet. Information om programmet sprids informellt eller genom ett nätverk av lokala organisationer. Det finns cirka 625 registrerade värdorganisationer. En volontär får 0,25 extra poäng för sin volontärtjänst när personen ansöker till högre utbildning i Litauen.

Ungdomsfrivilligtjänsten står för cirka 40 timmar per månad (jämfört med 4 timmars grundskoleverksamhet). Det är tänkt att ta fram riktlinjer för skolor att genomföra sådan verksamhet.

Varje kommun har en ungdomssamordnare som kan kontaktas om volontärtjänst.

Nordiska projekt

De nordiska parterna i detta projekt har erfarenhet av liknande projekt och har lyft fram intergenerationellt stöd som ett bra exempel.

Uppmärksammade projekt i Finland

I Finland har flera uppmärksammade projekt stärkt förbindelserna mellan generationerna samtidigt som de erbjuder värdefull vägledning till seniorer.

– Projektet "Oman muotoinen koti" försöker hitta lösningar för att få slut på hemlöshet hos ungdomar och främja relationer mellan generationerna. Artikelserien "En lägenhet i servicehus för en ung 360 e/mån - med ett villkor (iltalehti.fi)" berättar om tre ungdomar som har flyttat till ett äldreboende i Helsingfors. De betalar hyra och umgås med äldre. Mer om projektets mål, genomförande, målgrupper och partners, samt unga och äldres erfarenhet under den tid de bor tillsammans, presenteras i blogginlägget "Nuoria muutti asumaan vanhusten palvelutaloon Helsingissä - mitä ihmettä? - Uudistuva sosiaalialan osaaminen - Metropolian blogit".

- Webbplatsen "IT - Svenska pensionärsförbundet" (spfpension.fi) ger information och råd till seniorer som använder datorer, surfplattor eller smartphones. Webbplatsen innehåller utbildnings- och demonstrationsmaterial om en mängd olika ämnen som nätbank, e-post, sociala nätverk och olika digitala assistenter.

- "Netikäs-projekti (2017-2020) | Eläkeliitto (elakeliitto.fi)" var ett treårigt projekt som främjade seniorers välbefinnande och egenmakt genom digitala tjänster och lösningar. Projektet utvecklade och testade olika digitala produkter, som appen Netikäs som används som en personlig hälsodagbok för seniorer och Netikäs volontärutbildning som utbildade seniorer att lära andra i deras ålder att använda digitala tjänster.

- "Yhtä köyttä vetämässä | Eläkeliitto (elakeliitto.fi) är ett nationellt projekt som syftar till att organisera meningsfulla möten mellan den äldre befolkningen och sociala aktiviteter mellan generationerna.

Uppmärksammade projekt i Sverige

– Projektet IT-Guide är ett initiativ som lanserades 2011 av föreningen Enter Sweden för att hjälpa unga flyktingar och migranter att integreras i det svenska samhället. Projektet organiserar och ger gratis IT-utbildning och rådgivning för äldre som vill lära sig att använda digitala tekniker och tjänster. Projektet främjar också interkulturell dialog och solidaritet mellan olika generationer och kulturer. Deltagarna i IT-Guide-projektet är flyktingar eller

migranter mellan 17 och 20 år som har anlänt till Sverige. De är utbildade och certifierade som IT-facilitatorer som kan hjälpa äldre som vill lära sig att använda datorer, internet, mobiltelefoner, sociala nätverk och andra digitala verktyg. IT-guider arbetar och får erfarenhet, kompetens och kontakter som kan hjälpa dem i deras framtida jobb eller studier. Projektets hemsida är www.it-guide.se

- Projektet "Digitalt om fem veckor" är initierat av Post och Telestyrelsen PTS, Sveriges nationella kommunikationsmyndighet. Det startade under Corona-pandemin. Syftet är att överbrygga den digitala klyftan mellan generationerna och att öka äldres självständighet och sociala delaktighet. I projektet får äldre en-till-en-stöd från unga volontärer som lär dem att använda datorer, telefoner, internet och andra digitala verktyg. Länk till en radiointervju

<https://sverigesradio.se/artikel/unga-hjalper-aldre-ta-sig-fram-i-den-digitala-varlden>.

- [Digidelcenter](#) är en satsning som syftar till att öka medborgarnas digitala delaktighet och kompetens. Digidelcenter är platser som drivs av kommunen, oftast på biblioteket, där människor kan få gratis hjälp och råd om hur man använder digital utrustning och internetjänster. Projektet drivs gemensamt av Internetstiftelsen, Post- och telestyrelsen (PTS) och de 15 kommuner som fått projektmedel. Digidelcenter samarbetar även med andra organisationer som SeniorNet Sweden och studieförbund .

- [Jönköping University National Centre for Lifelong Learning ENCELL](#) är en nationell organisation som ansvarar för forskning och kunskapsspridning om vuxen- och livslångt lärande. Under 2015 till 2017 genomförde man det Nordplus-finansierade projektet Ung och gammal i dialog: dialog och samarbete mellan unga och gamla. Syftet med projektet var att främja dialog och samarbete mellan unga och äldre för att bygga ömsesidig förståelse och respekt. I projektet deltog partners från Sverige, Danmark, Norge, Finland och Island. Under projektet har unga och äldre deltagit i olika dialog- och samarbetsaktiviteter såsom: berättande, språkinläring, samhällsaktiviteter.

- The Stureskolan Intergenerational Project var ett socialt experiment där 15-åriga (Åk 9) elever från Stureskolan i Sverige tillbringade en vecka tillsammans med pensionärer från ett äldreboende. Målet med projektet var att främja relationerna mellan generationerna och socialt lärande. Eleverna och pensionärerna deltog i en mängd olika aktiviteter som naturfotografering, dans, berättande och kreativt skrivande. Resultatet av projektet visade att upplevelsen ökade självkänsla, empati och positivitet i båda grupperna. I detta projekt var deltagarna huvudsakligen engagerade i konstnärliga och kulturella aktiviteter som stimulerade deras kreativitet och kommunikation. De unga fick utvärderingar och diplom för sitt arbete.

Aktivitetsmodeller: Analys och tillämpning

Initiativet "**Att överbrygga den digitala klyftan genom omvänt mentorskap**" syftar till att förbättra den digitala kunskapen bland äldre individer genom att engagera unga volontärer och på så sätt främja kommunikation och förståelse mellan generationerna.

För att genomföra initiativets verksamhet föreslås två modeller:

- **Samhällsmodellen**
- **Organisatoriska modeller**

Samhällsmodellen stöder en relativt spontan samrådsprocess som leds av lokalsamhället (i stort sett uppfattad som en uppsättning invånare och utbildnings-, kultur- och samhällsorganisationer på den platsen).

organisatoriska modeller betonar den primära rollen för en juridisk person som organiserar volontärbete och samordnar mentorskapsaktiviteter.

Samhällsmodell

I denna modell består lokalsamhället av invånare, medlemmar av utbildnings-, kultur- och andra samhällsinstitutioner som bibliotek, skolor, museer, församlingar och andra.

Organisatörer för aktiviteterna är cheferna för dessa institutioner, anställda eller utsedda representanter.

Deltagare inkluderar:

- En struktur som organiserar och tillhandahåller volontärer (t.ex. en skola),
- En institution öppen för möten (till exempel ett bibliotek), som sköter mötesbokningar och registrerar volontärbetet,
- En organisation som representerar eller informerar äldre (t.ex. en lokal samhällsorganisation) och som spelar en avgörande roll för att motivera äldre att delta,
- Volontärer,
- Äldre (slutliga förmånstagare).

Volontärbete, som beskrivits tidigare i skolans utbildning för ett aktivt medborgarskap, tas väl emot av skolor, och ytterligare möjligheter till volontärbete i samhället välkomnas av skolor. I denna modell kan lokala **folkbibliotek** spela en nyckelroll genom att erbjuda

utrymmen för konsultationer och hantera schemat och registreringen av volontärarbete. Folkbibliotek i Litauen är verksamma i områden med över 900 potentiella besökare, och det finns mer än 1 000 offentliga bibliotek och filialer med offentliga internetåtkomstpunkter (PIAP).

Biblioteken fungerar enligt strategiska planer för 2022–2024, i linje med kulturministeriets "Bibliotekets utvecklingsväg 2016–2022".

Ett av huvudmålen med biblioteksverksamheten är att "bidra till skapandet av ett kunskapssamhälle genom att främja informations- och datorkunskaper och livslångt lärande" och att förbättra bibliotekets image. Motsvarande mål har identifierats, som att lära invånarna att använda digital teknik och organisera offentliga evenemang.

Bibliotekspersonalen har redan lång erfarenhet av att genomföra utbildningssessioner och övervaka de konsultationer som tillhandahålls av frivilliga e-scouters (projektet "Connected Lithuania," 2019–2021).

Bibliotekens engagemang i olika projekt kan uppmuntra möjligheten att locka fler besökare, stärka kommunikationen med nya besökare och stärka bibliotekets anseende och roll i samhället (dessa aspekter framhålls som önskvärda i SWOT-analysen av många bibliotek).

Lokala samhällen (ofta juridiska personer som föreningar) förenas och informerar lokalbefolkningen. Deras mål inkluderar att främja medborgardeltagande, integrera de som inte kan göra det självständigt och mobilisera volontärer.

Under projektet "Connected Lithuania" (2019–2021) kontaktades mer än 500 lokala samhällen och 120 var aktivt involverade i att organisera olika aktiviteter för digital kompetens. Om minst 25 seniorer i varje samhälle uttryckte intresse för IT-konsultationer, skulle denna modell kunna tjäna cirka 3 000 förmånstagare.

Denna modell skulle kunna vara hållbar på lång sikt, även utan extern finansiering, om starka relationer etableras mellan deltagande parter och de förblir intresserade av att upprätthålla programmet. Den här modellen skulle dock bara fungera på platser där det finns både en skola och ett offentligt bibliotek (vanligtvis en befolkning på cirka 1 000 eller fler).

Styrkor

- Deltagande skolor kan säkerställa ett jämnt flöde av unga volontärer.
- Folkbiblioteken tillhandahåller utrymmen där konsultationer kan hållas.
- Deltagande samhällen hjälper till att nå seniorer och uppmuntra deras engagemang.

Svagheter

- Det kan vara svårt att engagera äldre som inte känner till programmet.
- Att uppmuntra studenter att delta i externt volontärarbete kan vara utmanande.
- Alla nödvändiga komponenter (skola, bibliotek) kanske inte är tillgängliga i vissa områden.

Möjligheter

- Programmet kan stärka relationerna mellan generationerna och öka solidariteten.
- Folkbiblioteken erbjuder utrymme inte bara för konsultationer utan även för olika utbildningsaktiviteter.

Risker

- Seniorer kan vara tveksamma till att gå med i programmet om de inte får tillräcklig information.
- Utan ekonomiskt stöd kan biblioteken sakna motivation att ta på sig samordnarrollen.

Genomförandeplan

Initiativtagare till modellen i ett utvalt område bör se till att minst två nyckelkomponenter – skola och bibliotek – finns närvarande, och helst också en samhällsorganisation.

Rekommenderade implementeringssteg:

- Kom överens med folkbiblioteken om möjligheten att vara värd för IT-konsultationer i deras lokaler.
- Informera skolor om möjligheterna till volontärarbete.
- Se till att skolans förvaltning utser en samordningsansvarig.
- Ge unga volontärer all nödvändig information och resurser inför uppdraget.
- Samarbeta med lokala aktörer som har direktkontakt med seniorer och informera dem om tillgängliga IT-konsultationer via informationsmaterial och andra kommunikationskanaler.
- Utveckla ett besöksschema med öppettider (underlätta kommunikationen mellan bibliotekarien, volontären och senioren).
- Genomför konsultationer och registrera dem.
- Samla in och svara på feedback från alla parter.

För att modellen ska vara hållbar utan ekonomiskt stöd och extern samordning är det avgörande att etablera hållbara relationer och att använda kreativa metoder för att involvera lokalsamhället. Nyckelfaktorer för hållbarhet inkluderar:

1. Stöd från lokalsamhället: Engagera medlemmar i lokalsamhället som är villiga att frivilligt samordna aktiviteter och utse fler mötesplatser.
2. Informera och arrangera event: Organisera kampanjer och andra evenemang för att marknadsföra projektet för både volontärer och seniorer.
3. Partnerskap med skolor: Skapa samarbetsavtal för att involvera eleverna i volontärarbete och integrera programmet i skolans volontärarbete.
4. Lokal finansiering: Sök lokala sponsorer för att motivera aktiva volontärer och biblioteksanställda, och hjälpa till att etablera fler mötesplatser
5. Lokal kommunikation: Använd sociala nätverk, mötspunkter i samhället och andra kommunikationsmetoder för att marknadsföra programmet och locka nya deltagare.

De som ansvarar för lokalerna där konsultationer äger rum (i det här fallet biblioteksanställda) bör observera och följa upp deltagarnas aktiviteter, samla in relevanta data och registrera konsultationer så att eleverna kan få kredit för sitt ideella arbete i skolan.

Det är viktigt att detta system är tydligt, pålitligt och begripligt för alla intressenter. Ett schema för besöken skulle kunna tas fram och samordnas av en bibliotekspersonal eller en utsedd (involverad) samhällsrepresentant.

Samverkan med skolor

För att samverkansmodellen ska fungera effektivt, rekommenderas det att initiativtagare samråder med den allmänna samordningen mellan skolor för att diskutera följande frågor:

1. Vilka krav ställer skolan på elevernas volontärarbete?
2. Hur viktigt är volontärarbetet för skolan? Hjälper det skolan att nå sina mål?
3. Hur mycket tid ägnar eleverna vanligtvis åt volontärarbete varje vecka eller månad?
4. Vilken erfarenhet har skolan av att organisera studentvolontärarbete, särskilt utanför skolan? Samarbetar skolan med folkbibliotek, seniororganisationer eller andra lokala samhällsgrupper?
5. Vilka utmaningar ser skolan med att implementera denna modell?
6. Skulle skolan kunna bidra till att förbereda volontärer för konsultation (genom att tillhandahålla lärresurser, förklara regler etc.)?
7. Hur skulle skolan kunna bidra till modellens implementering?
8. Har skolan förslag på att förbättra modellen?
9. Hur skulle skolan kunna samarbeta mer effektivt med biblioteket för att implementera denna modell?
10. Vill skolan samarbeta direkt med seniororganisationer?

11. Hur ser skolan på modellens hållbarhet, och vad skulle behöva göras för att den ska fungera självständigt?

* Vi begränsar oss inte till formella seniororganisationer; det kan också vara ett lokalsamhälle där en betydande del av medlemmarna är äldre individer.

Samverkan med folkbibliotek

För att förstå de lokala folkbibliotekens mål och möjligheter bör initiativtagarna rådgöra med bibliotekspersonalen och ta upp följande frågor:

1. Vilken erfarenhet har biblioteket av att ta emot studenter för volontärarbete och organisera evenemang eller konsultationer för seniorer?
2. Vilken kapacitet har biblioteket för att ge plats för studenters volontärarbete?
3. Skulle biblioteket hjälpa till att skapa ett schema för konsultationerna och registrera ungdomarnas volontärtimmar?
4. Samarbetar biblioteket med skolan, seniororganisationer och andra lokala grupper?
5. Hur skulle biblioteket kunna informera seniorer om möjligheten att få konsultationer?
6. Skulle biblioteket vara villigt att använda konsultationer som ett sätt att locka fler besökare och höja sin profil i samhället?
7. Hur ska biblioteket säkerställa en trygg och trevlig miljö för både ungdomar och seniorer?
8. Har biblioteket förslag på hur man kan organisera konsultationer med frivilliga för seniorer mer effektivt?

Samråd med seniororganisationer

För att bedöma möjligheten till ett genomförande av de planerade aktiviteterna bör initiativtagarna samråda med lokala seniororganisationer. Eftersom de representerar slutmottagarna av tjänsten är det viktigt att klargöra efterfrågan och kommunikationsaspekterna:

Nyckelfrågor:

- Vilka är de primära digitala behoven hos seniorer? Finns det specifika ämnen de skulle vilja ha hjälp med?
- Hur ser seniororganisationen på behovet av studentledda konsultationer?
- Vilka tider är lämpligast för seniorer att delta i konsultationer?
- Hur kan organisationen informera seniorer om möjligheten till konsultationer?
- Har organisationen erfarenhet av att arbeta med skolor eller bibliotek?

- Vilka utmaningar ser organisationen med att implementera en sådan modell med volontärer?
- Skulle organisationen direkt kunna organisera ett samarbete med volontärer (lokaler, schemaläggning, registrering, etc.)?
- Har organisationen förslag på att förbättra modellen?

Organisationsmodell

Den centrala delen i denna modell är en icke-statlig organisation (NGO), ekonomisk förening eller socialt företag som organiserar unga volontärer och som kan ge hjälp till seniorer.

I denna modell är arrangören organisationens ledare, anställda eller utsedda representanter.

Deltagarna i modellen:

- Aktören som organiserar och tillhandahåller volontärer (t.ex. en förening), som hanterar volontärer, schemalägger möten och kommunicerar med seniorerna eller deras organisationer,
- En organisation som representerar eller informerar seniorer (t.ex. ett universitet i den tredje åldern, en pensionärsklubb, en socialavdelning, en församling, etc.),
- Volontärer,
- Seniorer (slutliga förmånstagare)

Denna modell fungerar med alla organisationer som har erfarenhet av att arbeta med ungdomar eller seniorer och som vill utveckla sin verksamhet.

Deltagande i detta projekt skulle främja organisationen genom att:

- Utvidga och förbättra sin verksamhet genom att bidra till samhällets välbefinnande,
- Att öka sitt engagemang och mångfald av tjänster i strävan efter sin målsättning att växa,
- Att locka fler volontärer och använda dem mer flexibelt,
- Att ge volontärer nya digitala färdigheter och erfarenheter,
- Nå fler organisationer som kan bidra till organisationens mål.

Genomförandeplan

Till skillnad från samhällsmodellen bygger denna modell på organisationens redan befintliga erfarenhet, kunskaper och relationer. Det kräver bara att erbjuda ny kompetens och resurser, för att förbereda volontärer och genomföra ett pilotprojekt för att testa en idé.

I Litauen har mer än 700 organisationer registrerat sig som frivilligorganisationer, främst för specifika typer av uppdrag (undervisning, kontorsarbete, etc.). Endast 26 organisationer erbjuder volontärarbete, varav 10 är engagerade i socialtjänsten.

Styrkor

- Bred acceptans av volontärer från olika organisationer och sektorer.
- Samordnat arbete med seniorer och ungdomar, främjande av förståelse mellan generationerna.
- En ökad bredd av aktiviteter genom att införa ett nytt erbjudande eller partnerskap med seniororganisationer (eller ungdomsorganisationer).

Svagheter

- Det kan vara en utmaning att se till att alla volontärer är tillräckligt förberedda för uppdraget.
- Organisationen kan sakna volontärer med nödvändig kompetens.
- Att hantera relationer med målgrupper och mottagande frivilligorganisationer kan vara svårt.

Möjligheter

- Utöka volontärprogram.
- Att nå ut till fler äldre och deras organisationer samt att involvera nya individer i organisationens verksamhet.

Risker

- Konkurrens mellan organisationer för att locka volontärer
- Finansiella risker på grund av den växande omfattningen av aktiviteter och behov.
- Organisationen kan få dåligt renommé om man inte kan säkerställa tillfredsställande konsultationer.

Ett bra tillfälle för organisationen att komma igång med att hjälpa seniorer är genom nationella kampanjveckor, såsom Seniorveckan, Safer Internet Week, Emedborgarveckan, Digital Weeks m.m.

Beredskap för frivilligorganisationer

Organisationer som avser att implementera verksamheten genom organisationsmodellen bör först bedöma sin förmåga och lokala förhållanden genom att diskutera följande frågor:

1. Vad har organisationen för erfarenhet av att arbeta med ungdomar eller seniorer?
2. Vilka är organisationens mål och förväntningar med att delta i detta initiativ?
3. Vilka resurser kan organisationen avsätta?
4. Hur planerar organisationen att hantera volontärernas uppdrag och schema?
5. Hur kommunicerar organisationen med seniorer eller organisationer som representerar dem?
6. Hur planerar organisationen att bedöma seniorers digitala behov?
7. Vilka är organisationens förslag på nya kunskapsresurser för volontärer?
8. Har organisationen förslag för att förbättra genomförandet av konsultationer för seniorer?

Rekommendationer och läromedel

Rekommendationer för volontärer och material för självstudier

Det har utarbetats rekommendationer till unga volontärer så att de framgångsrikt kan ha en digital handledning för seniorer samt rekommendationer till studenter som kan granskas självständigt eller med hjälp av en lärare, bibliotekarie, koordinator, etc.

Rekommendationerna täcker följande ämnen:

1. Hur kommunicerar man med äldre? Vad intresserar dem? Etik och etikett.
2. Hur kan du utvärdera din upplevelse av konsultationen? Hur kan du hjälpa äldre? Vad behöver förklaras för seniorer: smarta enheter, kommunikationsverktyg, säkerhet, användbara applikationer osv.
3. Var kan man lära sig mer om e-säkerhet? Rekommenderat läromedel finns på webbplatserna epilietis.eu och Internetstiftelsen.se
4. Hur går en konsultation till? Hur kan man planera och förbereda? Vad man ska göra och vad man inte ska göra?
5. Skolor och bibliotek – deras olika roller och ansvar. Organisering, dokumentation och rapportering av volontärarbete.

Material för självstudier och praktiska tips för volontärer publiceras på webbplatsen: <https://norden.lt/sv/project/it-mentorship/>. Det föreslagna materialet innehåller många länkar till lektioner om digitala ämnen (på litauiska): <https://www.epilietis.eu/category/mokymai/>.

Under pilotprojektet i Litauen 2024 hjälpte unga volontärer främst seniorer med följande ämnen, relevanta och efterfrågade av äldre:

- Hur man använder smartphone funktioner: ladda ner appar, förstora text, spara telefonnummer, överföra dem från SIM-kortet, uppdatera appar, skicka bilder,
- Hur man skapar ett e-postkonto,
- Hur man använder sociala nätverk på ett säkert sätt,
- Hur man handlar online,
- Hur man betalar för varor online.

Skydd av personuppgifter och säkrare internet är alltid tvärgående ämnen i konsultationerna och kompletterar alla områden.

Unga volontärer har i allmänhet tillräckligt med digital kunskap och vet hur man använder tekniken, men de hade mindre erfarenhet av hur de på bästa sätt bör kommunicera med äldre. Det är något de har möjlighet att utveckla och bli bättre på.

Rekommendationer för institutioner

Skolor, bibliotek och organisationer bör komma överens om följande information och nödvändiga dokumentformat:

1. Hur går en konsultation till? Hur man planerar och förbereder sig för det. Identifiera behovet, planera samråd och öppettider.
2. Skolor och bibliotek – deras roller och ansvar. Organisering och redovisning av volontärarbete. Exempel på kontrakt och redovisningsblad och hur man fyller i det.
3. Hur kan en volontär hjälpa seniorer? Vad bör förklaras för seniorer: smarta enheter, kommunikationsverktyg, SÄKERHET, användbara applikationer osv.
4. Rekommenderat läromedel för volontärer.
5. Ta fram förslag på hur man kan annonsera i skolor om möjligheter till volontäruppdrag och exempel på marknadsföring på bibliotek, seniororganisationer och lokalsamhällen.

Rekommendationer för utbildningsinstitutioner, bibliotek, seniororganisationer och organisationer som främjar volontärarbete finns här:

<https://norden.lt/sv/project/it-mentorship/>.

Insikter från pilotprojekt i Litauen

En serie testkonsultationer genomfördes i ett pilotprojekt i Litauen mellan februari och juli 2024. Dessa organisationer som var involverade och testade modellerna: Šiauliai City Municipality Public Library och dess "Saulės" filial, "Lieporiai" filial- och barnlitteraturavdelningen, Šiauliai University Gymnasium, Šiauliai Sandora ProGymnasium, Pasvalys Marius Katiliškis offentliga bibliotek, Pasvalys Petras Vileišis Gymnasium, Litauens Röda Kors och dess Kuršėnai- och Elektrėnai-avdelningar, föreningen "Public Internet Access Points", i samarbete med Varniai-grenen vid Karolina Praniauskaitės allmänna bibliotek i Telšiai.

Arrangörerna av pilotprojektet var överens om att individuella konsultationer är den mest effektiva formerna av digital kompetensutbildning för seniorer. Då tar man på bästa sätt hänsyn till varje persons specifika behov och förväntningar med de problem som besökarna har stött på när de använder sin smartphone eller dator.

Framgången med konsultationerna var beroende av att alla deltagare engagerade sig i projektet. Skolsamordnare spelade en avgörande roll genom att välja ut motiverade och aktiva ungdomar att delta i aktiviteterna. Samtidigt var bibliotekspersonal engagerad och bjöd in seniorer att delta i samråd.

Det framkom önskemål att utöka verksamheten genom att involvera fler institutioner, såsom kommunala utbildningsenheter och seniororganisationer.

Ungdomarna behöver stöd för att delta i verksamheten. Inledningsvis framkom förslag att under introduktionen till uppdraget gå igenom hur ungdomarna på bästa sätt kan kommunicera med de äldre och olika metoder för att lära ut digital kunskap. Äldre kan ha vissa problem med att ta in ny kunskap, till exempel syn, hörsel, minnessvårigheter, rörelsenedsättning. Viktigt att ge de unga volontärerna uppmärksamhet, uppmuntran och ge dem feedback för det arbete de lägger ned samt finnas till hands att svara på deras frågor och att ombesörja en god arbetsmiljö. Förutom it-konsultationer är det också bra att erbjuda andra olika aktiviteter (till exempel att integrera denna verksamhet i ungdomsvolontärtjänstprogrammet som finns i Litauern eller komplettera den med andra aktiviteter) för att motivera och locka fler unga att delta i initiativet.

Det finns olika sätt att öka motivationen hos de ungdomar och organisationer som deltar i verksamheten. Det kan delas ut certifikat/diplom efter genomfört uppdrag, giveaways och gärna också ett offentligt erkännande av deras bidrag och insatser för samhället.

Vi inbjuder utbildningsinstitutioner, offentliga bibliotek, pensionärsorganisationer och icke-statliga organisationer som främjar frivilligarbete att gå med i detta initiativ!